

RADZYŃSKI ROCZNIK HUMANISTYCZNY
tom 7, 2009

Agnieszka Szykuła

Folwark w Mocówce koło Zamościa. Przyczynek do badań nad kulturą materialną o.o. bazylianów zamojskich pod koniec XVIII i na początku XIX wieku

W 1706 r. Anna z Gnińskich Zamoyska sprowadziła do Zamościa o.o. bazylianów i osiedliła ich przy unickiej parafii p.w. św. Mikołaja. Rok później ordynatowa z dochodów Ordynacji wyznaczyła 400 zł rocznie na reperację kościoła i utrzymanie księdza. W latach 1757-1762 ordynat Jan Jakub Zamoyski ufundował dla zakonników klasztor, wspierał ich finansowo i uposażał. Bazylianie utrzymywali się z darów i własnego gospodarstwa. W klasztorze zamojskim przebywał ihumen i co najmniej siedmiu zakonników¹.

Zakonnicy przeprowadzając w latach 1762-1788 misje wywarli duży wpływ na religijność i kulturowość katolików w ordynacji zamojskiej².

W 1754 r. ordynat Jan Jakub ofiarował zakonnikom folwark Szopinek i 30 tys. złotych funduszu na utrzymanie sześciu braci, w roku 1796 bazylianie dysponowali folwarkiem w Zamościu na ulicy Gęsiej i dwoma na Przedmieściu Lubelskim³.

W 1792 r. ordynat nadał o.o. bazylianom folwark w Mocówce koło Łabuniek, położonej 6 kilometrów od Zamościa⁴. Od końca XVIII do lat pięćdziesiątych XIX w. zakonnicy administrowali również parafię unicką w tej miejscowości.

¹ A. Kossowski, *Z dziejów zakonu bazylianów w Zamościu*, „Teki Zamojskie”, 1938, R. I, z. 4, s. 213.

² Tamże, s. 215-216.

³ A. Kędziora, *Encyklopedia miasta Zamościa*, Chełm 2000, s. 35-36.

⁴ L. Borys: *Historia Cerkwi prawosławnej i greko katolickiej na terenach obecnego powiatu zamojskiego*. „Zamojski Kwartalnik Kulturalny” 2004, nr1-2, s. 39.

W Zbiorach Archiwum Państwowego w Lublinie zachowały się dokumenty dotyczące afiliowania parafii w Łabuńkach do zamojskiej p.w. św. Mikołaja oraz określające folwark bazyliński administrowany przez zakonników⁵.

Unicka parafia p.w. św. Olgi w Łabuńkach została przyłączona do zamojskiej z powodu braku funduszy na odnowienie budynku cerkiewnego. Do tych powinności nie zobowiązywał się kolator parafii baron Kajetan Cyryak Karnicki, o czym świadczą wysyłane do niego wielokrotnie upomnienia⁶.

Z dokumentów wynika, że w 1806 r. o.o. bazylianie posiadali w Mocówce folwark o objętości 24 morgów⁷. Dokładny opis folwarku pochodzi z 1860 roku, majątek jest określony w wykazach jako odległy od twierdzy Zamość o 6 wiorst, a jego objętość nie jest *jeometrycznie* wymierzona. Grunty obejmowały w ogrodach 1 mórg,⁸ 150 przętów⁹, w polu ornym 36 mórg, w łąkach 4 morgi. Zakonnicy stosowali na polach trójpółówkę, tak jak obecnie przeważała ziemia z częścią piasku¹⁰. Przy plebanii parafii administrowanej przez o.o. bazylianów był zasiany ogród warzywny zasadzany wszelkimi ogrodowiznami¹¹.

Ziemie o.o. bazylianów zamojskich w Mocówce zlokalizowane były jako „pole zaczynające się od drogi do Łabuń idącej i ciągnące się w równej szerokości aż do granicy od pól Jarosławca, długości przętów 746, przęcików 3, ławek 6, a szerokości przętów 9, przęcików 9, ławek 5”.¹² Do zakonników należało również pole zaczynające się od Niwy Dworskiej „i ciągnące się do granicy pól wsi Barchaczów i łąka przy ogrodzie klasztorным granicząca od wschodu z pastwiskami gromadzkimi Łabuniek, od południa z łąkami dworskimi należącymi do Łabuń, od zachodu z łąkami włościan łabunieckich i od północy z ogrodem klasztorным”, która obejmowała „4 morgi, po dług zbioru siana 12 fur parokonných”¹³.

Parafia w Łabuńkach była administrowana przez o.o. bazylianów jeszcze w 1846 roku, z dokumentu sporządzonego 30 V 1846 roku wynika, że „parafia łabuniecka nie była na stałe przyłączona do zamojskiej, a jedynie przez bazylianów zamojskich administrowana”¹⁴.

W 1854 r. z rozkazu kolatorów parafii w Łabuńkach, Teofili z Grzębskich i Kajetana Karnickich cerkiew została rozebrana, w 1864 r. w Łabuńkach wzniesiono nową świątynię i powołano parafię, a folwark bazyliński w Mocówce funkcjonował do drugiej połowy XIX w. Po 1875 r. ziemie administrowane przez o.o. bazylianów

⁵ Archiwum Państwowe w Lublinie (dalej: APL), Chełmski Konsystorz Greckokatolicki (dalej: ChKGrK), sygn. 580.

⁶ Tamże, s. 10.

⁷ Tamże.

⁸ Morga: jednostka miar powierzchni, 1 morga = 5.984,993 m² - według: I. Ihnatowicz: *Vademecum do badań nad historią wieku XIX i XX*. Warszawa 1967, s. 37.

⁹ Przęt: jednostka miar powierzchni; 1 przęt = 19, 950 m²; tamże.

¹⁰ APL, ChKGrK, sygn. 581, s. 72 v.

¹¹ Tamże, s. 75 v.

¹² Tamże, s. 94 v.

¹³ Tamże.

¹⁴ APL, ChKGrK, sygn. 580, s. 214.

przejęła parafia prawosławna, a w latach dwudziestych XX w. zostały one rozparcelowane między mieszkańców.

Wykaz administratorów folwarku o.o. bazylianów w Mocówce.

Imię i nazwisko	urodzony	wzmiankowany	inne
Jan Bartoszewicz	ok. 1759 r.	1822 r. ¹⁵	-
Antoni Pieniążek	ok. 1802 r.	1828 r. ¹⁶	dzierżawca folwarku
Adolf Szyduczyński	ok. 1807 r.	1838 r. ¹⁷	-
Ludwik Włosiński	ok. 1800 r.	1840 r. ¹⁸	-

¹⁵ APL, Parafie w woj. lubelskim, sygn. 106, parafia rzymskokatolicka w Łabuniach, Akta Zaślubin, 1822 r., s. 143.

¹⁶ Tamże, Akta Urodzonych, 1828 r., s. 180.

¹⁷ Tamże, Akta Małżeństw, 1837 r., s. 243.

¹⁸ Tamże, Akta Urodzonych, 1840 r., s. 398.